

Бондар Сергій Володимирович,
здобувач кафедри криміналістики та
судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ЗЛОЧИННИХ ГРУП ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень показує, що суб'єктів вчинення злочинів у сфері банківського кредитування можна умовно поділити на три групи:

I. Працівники банківських установ: 1) керівна ланка банку (особи, які приймають управлінські рішення та розпорядчі рішення); 2) працівники, які займаються оформленням та поданням кредитних заявок; 3) інші категорії працівників. До цієї групи належать відповідальні службові особи банку, які займають керівні посади, добре орієнтуються у технологічній обстановці та специфіці кредитних відносин. Особи з числа керівників банківських установ нерідко в імперативному порядку вирішують питання розподілу банківських кредитних ресурсів, мають широкі ділові та особисті стосунки з клієнтурою та банківським персоналом, володіють важливою банківською інформацією, у тому числі й таємною.

II. Сторонні особи: 1) позичальники (фізичні особи, підприємці та юридичні особи); 2) колишні працівники.

Злочини, що вчинюються цією групою осіб, носять характер шахрайських зазіхань на кредитні ресурси банків з метою їх подальшого розкрадання або нецільового використання. Серед осіб цієї класифікаційної групи порівняно високий рівень освіченості та спеціальної професійної підготовки. Дані про соціальний статус притягнутих до кримінальної відповідальності свідчать про те, що більшість осіб займають високе службове становище і мають великі доходи.

Розкрадання коштів, що вчиняється представниками цих груп або при їх співучасті, розрізняються між собою за характером способу вчинення і приховування злочину.

Керівна ланка банку зазвичай має високу професійну підготовку та досвід роботи в банківській (бухгалтерській) сферах, одне або декілька вищих освіт (як правило, економічну або юридичну), добре орієнтуються в економічних і юридичних питаннях і знають вразливі сторони чинного законодавства, при цьому наділені правами управління людьми і розпорядження коштами. Для них характерна ретельна

підготовка до вчинення злочину і використання спеціальних знань, що призводить до створення найвитонченіших способів здійснення релігійної і приховування злочинів [1, с. 142-144].

Працівники, які займаються оформленням і поданням кредитних заявок та інші категорії службовців банку, які беруть безпосередню у проведенні банківських операцій зазвичай мають вищу, незакінчену вищу або середньо-спеціальну освіту, добре розбираються в господарсько-фінансових операціях, детально знають технологію банківських розрахунків. Спосіб вчинення представників даної групи визначається службовим становищем, тобто видом здійснюваної операції, рівнем доступу до матеріальних цінностей. Так, працівники розрахункових служб банку в значній мірі обмежені у можливості вибору своїх дій та розкрадання, як правило, здійснюють у процесі перерахування кредитних коштів. Відмінною особливістю злочинців-програмістів та операторів комп'ютерів є досить високий рівень спеціальних знань й практичних навичок у галузі програмного забезпечення комп'ютерів і електронного документообігу. Найчастіше зазначені особи можуть також користуватися паролями та ключами банківських програм, застосовувати свої знання для фальсифікації програм шляхом зміни спочатку правильних вихідних даних.

Типові представники другої групи мають високий освітній рівень: більше 65% злочинів здійснювали особи з вищою і середньою спеціальною освітою. Більшість з них безпосередньо брало участь у фінансово-комерційній діяльності на різних функціональних ролях (керівники, провідні фахівці комерційних структур, банків). Серед них, як правило, є особи, які володіють інформацією про діяльність кредитно-фінансових структур, які знають нормативну базу та окремі вади в їх діяльності. Злочинці володіють досить високим інтелектуальним рівнем, мають хорошу професійну підготовку, досконало знають сферу банківської діяльності, знайомі з системою документообігу, прийнятого в ній, знають недоліки контролю над здійсненням кредитних операцій. Поведінка їх динамічна, вони люблять підтримувати контакти з людьми, володіють даром переконання, добре адаптуються до соціальних умов [2, с. 58].

III. В окремих випадках у вчиненні злочинів на окремих етапах злочинної діяльності беруть участь «підставні» особи. На роль таких виконавців організатори злочинів підбирають громадян, які переважно не мають постійної роботи та певного місця проживання, ведуть аморальний спосіб життя, психічно хворих, раніше засуджених тощо [2, с. 59; 3, с. 87].

Опитування працівників правоохоронних органів підтвердило (89% опитаних), що злочини у сфері банківського кредитування носять груповий характер (71% кримінальних проваджень). Найчастіше (у 69%) злочинні групи являли собою добровільні тимчасові об'єднання на період вчинення конкретного злочину (серії злочинів) чисельністю 2-4 особи, створені на підставі досягнення спільного злочинного результату. Ролі у таких групах поділені із урахуванням службового становища (або функціональних можливостей) та злочинного досвіду їх членів.

Результати узагальнення анкетних даних вивчення кримінальних проваджень свідчать, що з усієї кількості осіб, які притягнуті до відповідальності, 79% – особа чоловічої статі, жінок значно менша, однак 65,4% серед працівників банківських установ; 81% мали вищу освіту (економічну – 61%; технічну – 36%; юридичну – 3%), а 18% – середню спеціальну освіту. З усієї кількості, керівники суб'єктів підприємницької діяльності брали участь у вчиненні злочину у 81% випадків (директори – у 66%; головні бухгалтери – у 30%; засновники та власники – у 14%); інші посадові особи – у 7% випадків; технічні працівники (економісти, операціоністи, оператори ЕОМ) – у 4%; колишні працівники – у 4%.

Мотивом вчинення незаконного заволодіння грошовими коштами у сфері банківського кредитування у переважній більшості випадків є користь, прагнення до придбання матеріальних цінностей, ведення забезпеченого способу життя (69,9%). Рідше такі злочини вчиняються за мотивами придбання або збереження певного статусу за будь-яку ціну (24,5%), з асоціальних мотивів (4,1%), з прагнення випробувати гострі відчуття, схильності до ризику (1,5%).

Знання типових особливостей особи злочинця, які вчиняють злочини даної категорії, зіставлення їх з наявними у цих кримінальних провадженнях відомостями про особу злочинців допомагають швидкому розслідуванню злочину та затриманню злочинців. Таким чином, поведінка злочинця стає системоутворюючим фактором і є визначальним елементом діяльності по виявленню та розслідуванню злочинів конкретної категорії кримінальних проваджень – «від поведінки злочинця до основних напрямів, засобів та методів його встановлення» [1, с. 189].

Список використаних джерел

1. Антонян Ю. М., Эминов В. Е. Личность преступника. Криминологическое психологическое исследование: монография. М.: Норма; Инфра-М, 2015. 368 с.

2. Чернявський С. С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження): навч. посіб. / за заг.ред. О. М. Джужи. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 264 с.

3. Сатуев Р. С., Шраер Д. А., Яськова Н. Ю. Экономическая преступность в финансово-кредитной системе: монография. Москва, 2008. 272 с.

Заярна Анастасія Олександрівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
Навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри
кримінального права Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент **Бабаніна В.В.**

ПИТНА ВОДА ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 188-1 КК УКРАЇНИ

Протягом всього існування незалежної України не втрачає своєї актуальності проблема забезпечення населення якісною питною водою. Свідченням цього навіть є те, що Законом України № 2119-VIII від 22.06.2017 р. до Кримінального кодексу України (далі – КК України) були внесені зміни у зміст та назву ст. 188-1. Зокрема було значно розширено предмет кримінально-правової охорони ст. 188-1 КК України: окрім викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання, кримінальна відповідальність уже передбачається за такі діяння і щодо води, як гарячої так і питної. Тобто предметом цього злочину є: 1) питна вода; 2) гаряча вода; 3) електрична енергія; 4) тепла енергія. Правильне розуміння предмета злочинного посягання слугує основою для обґрунтованих рішень щодо застосування норм [4], тому розглянемо більш детально питну воду як предмет злочину, передбачений ст. 188-1 КК України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», питна вода – вода, призначена для споживання людиною (водопровідна, фасована, з бюветів, пунктів розливу, шахтних колодязів та каптажів джерел), для використання споживачами для задоволення фізіологічних, санітарно-гігієнічних, побутових та господарських потреб, а також для виробництва продукції,